

Till
Utbildningsnämnden
2008-09-18

Legitimation och skärpta behörighetsregler (SOU 2008:52)

Remiss från Kommunstyrelsen, dnr 001-1699/2008

Förslag till beslut

Utbildningsförvaltningen föreslår utbildningsnämnden att besluta följande:

1. Utbildningsnämnden överlämnar detta tjänsteutlåtande till Kommunstyrelsen som svar på remiss om "Legitimation och skärpta behörighetsregler", SOU 2008:52.
2. Omedelbar justering.

Thomas Persson
Utbildningsdirektör

Sammanfattning

I sitt betänkande föreslår Lärarutredningen ett legitimationsförfarande för förskollärare och lärare. Utredningen föreslår vidare tydliga behörighetskrav för lärare vad som krävs för att undervisa i de olika skolformerna, olika skolår i grundskolan och i olika ämnen i gymnasieskolan. Utredningen föreslår även att det för lärare med väl vitsordad tjänstgöring ska ges möjlighet att genom ett praktiskt pedagogiskt utvecklingsarbete eller genom forskarexamen meritera sig till särskild kvalificerad lärare.

Utbildningsförvaltningen delar i allt väsentligt utredningens intentioner, men pekar på behov av förtydligande när det gäller hur behörigheten för lärare med lärarexamen som idag arbetar i skolan ska fastställas. Förvaltningen menar att utredningen i sin vällovliga ambition att tillförsäkra eleverna en god undervisning alltför mycket detaljreglerar behörighetskraven, vilket får verksamhetsmässiga konsekvenser. Utredningen är vag i sin analys av vad utredningens förslag kan antas föra med sig för ekonomiska och andra verksamhetsmässiga konsekvenser för skolan. Skolhuvudmännen har att utifrån de behörighetsregler som gäller organise-

ra undervisningen utifrån bland annat de rekryterings- och ekonomiska förutsättningar som gäller.

Förvaltningen menar avslutningsvis att det även är angeläget att de övergångsregler som ska gälla för redan verksamma lärare utgår ifrån en sammanvägning av kvalitetskrav på undervisningen och de verksamhetsmässiga konsekvenser som förslaget kan antas föra med sig.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom förvaltningsstaben i samverkan med driftsavdelningarna. Handikapprådets synpunkter om speciallärare och särskolan har beaktats.

Bakgrund

Utbildningsnämnden har av Kommunstyrelsen fått att yttra sig över Lärarutredningens betänkande om behörighet och auktorisation. ”Legitimation och skärpta behörighetsregler”, SOU 2008:52.

Utredningens förslag syftar till att höja lärarnas kompetens och därmed verksamhetens kvalitet och elevernas måluppfyllelse. I korthet föreslår utredningen att för att få undervisa krävs att läraren är legitimerad och behörig att undervisa i det aktuella skolåren eller ämnena. För att säkerställa lärarens yrkeskompetens föreslås att läraren genomgår ett provår efter sin lärexamen. Godkänt provår är en förutsättning för legitimering. Utredningen föreslår vidare tydliga behörighetskrav för undervisning i de olika skolformerna. Utredningens förslag innefattar även förskollärare i förskolan.

För lärare som har väl vitsordad tjänstgöring öppnas möjlighet till karriärvägar inom läraryrket. Lärare föreslås kunna bli särskilt kvalificerad lärare genom att göra ett omfattande praktiskt pedagogiskt utvecklingsarbete eller genom forskarstudier.

De problem som utredningens förslag syftar till att påverka kan sammanfattas på följande sätt;

- Måluppfyllelsen i skolan måste förbättras, den enskilt viktigaste faktorn för elevens måluppfyllelse är lärare med god ämnes- och ämnesdidaktisk kompetens.
- Lärare måste ges möjlighet att synliggöra och analysera sina undervisningserfarenheter. Detta kan ske genom ett kvalificerat ”praktiskt pedagogiskt utvecklingsarbete” eller genom forskarstudier (lic- eller fil dr examen).

En utgångspunkt för utredningens förslag är att lärarens ämnes- och ämnesdidaktiska kompetens är den enskilt viktigaste frågan för undervisningens kvalitet. En annan utgångspunkt är att skolförbättringsarbetet i högre grad måste utgå ifrån lärarens erfarenheter och att fler lärare bör ges möjlighet att fördjupa sin kompetens.

Stadens perspektiv

Många av utredningens förslag stämmer väl överens med den inriktning som gäller för skolorna i Stockholms stad. Kommunfullmäktige har beslutat att senast år 2010 ska det för lärare i Stockholms stad finnas möjligheter till karriärvägar inom läraryrket. Vidare har utbildningsnämnden i sitt beslut om inriktningen för FoU-arbetet i stadens skolor lagt stor vikt vid att öppna möjligheter för lärare att studera på avancerad- och forskarnivå (magister-, licentiat och fil doktorsexamen).

Utredningens förslag och förvaltningens synpunkter

Förvaltningen vill inledningsvis framföra sin positiva inställning till utredningens förslag om lärarlegitimation, lärares ökade karriärmöjligheter och utredningens förslag om ämnesfördjupning.

Förvaltningen har valt att redovisa huvuddelen av utredningens förslag och ger synpunkterna i anslutning till respektive förslag.

Behörighet och legitimation

Provår

Utredningens förslag:

En nytexaminerad lärare ska genomföra praktisk tjänstgöring för att erhålla legitimation för yrket (provår). Provåret ska avse sådan undervisning han eller hon är utbildad för. Under provåret ska läraren tjänstgöra och samtidigt få en yrkesintroduktion. Den nye läraren ska tilldelas en mentor som ska vara en legitimerad och erfaren lärare och båda två ska ha särskild tid avsatt för yrkesintroduktionen. Denna tid ska motsvara minst tio procent av en heltid för läraren som genomför provår och fem procent för mentorn.

Rektor ska vid minst två tillfällen under provåret bedöma lärarens lämplighet i relation till nationellt fastställda kriterier. Mentor ska medverka i bedömningen.

Skolverket ska i samråd med berörda intressenter utveckla och fastställa de nationella bedömningskriterierna och även i övrigt utarbeta de riktlinjer som behövs för provåret.

Läraren förutsätts själv ordna sin provårsplats genom att ansöka om anställning. Den huvudman som anställer en lärare som uppfyller kraven för provårstjänstgöring är också skyldig att erbjuda läraren att få genomföra sitt provår.

Ett provår ska i normalfallet motsvara ett läsår, men kan vid särskilda skäl förlängas till högst två år.

Examinerade lärare som efter den 1 januari 2000 har tjänstgjort under motsvarande minst två år på heltid är undantagna från kravet på provår för att erhålla legitimation.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen är positiv till att provår införs, men är tveksam till att lärarens möjligheter att själv ordna sin provårsplats. Läraren blir då helt beroende av skolhuvudmännens utbud av platser för att få sin legitimation. Förvaltningen anser att lärarutbildningen måste ha en roll när det gäller att få fram provårsplatser.

Skolhuvudmännen kan inrätta särskilda provårsanställningar. Hur detta överensstämmer med nuvarande arbetslagsstiftning berörs inte i utredningen. Förutsättningar och regler för särskilda provårsanställningar bör förtydligas.

Syftet med provåret är att bedöma om läraren är lämplig att bli legitimerad lärare. Förvaltningen är mycket tveksam till att ansvaret för denna bedömning läggs på en enskild tjänsteman, rektor, under provåret och utanför lärarutbildningen med tanke på kvalitetssäkring och likvärdighet. Lämplighetsbedömning bör i första hand göras vid antagningen till lärarutbildning, men även under utbildningens gång. Enligt förvaltningens uppfattning bör lärarutbildningen i samråd med rektor göra bedömningen av provåret.

Den utformning av provåret, separerat från själva lärarutbildningen, utredningen föreslår, riskerar enligt förvaltningens bedömning medföra en sådan osäkerhet att attraktiviteten hos lärarutbildningen kan påverkas negativt.

Beviljande av legitimation

Utredningens förslag:

För att få legitimation ska krävas att läraren har avlagt lärarexamen samt fullgjort sin provårstjänstgöring. Vid ansökningstillfället får inte sådana omständigheter föreligga som skulle leda till ett återkallande om läraren redan var legitimerad.

Den enskilde läraren ska själv ansöka om legitimation hos Skolverket. Till ansökan ska bifogas ett yttrande över provåret från ansvarig rektor.

Examinerade lärare som efter den 1 januari 2000 har tjänstgjort under motsvarande minst två år på heltid är undantagna från kravet på provår för att erhålla legitimation. Skolverket ska föra register över legitimerade lärare samt lärare som genomgår sitt provår. Registret samt lärarnas legitimationshandlingar ska uppdateras om lärarnas behörighet förändras.

Förvaltningens synpunkter

Den enskilde läraren ska själv ansöka om lärarlegitimation hos Skolverket. Den föreslagna statliga kontrollen, administrationen för provåret och kostnaderna för dessa framgår inte av utredningen.

Uppgifter som endast får utföras av legitimerade lärare

Utredningens förslag:

Endast legitimerade lärare ska självständigt få sätta betyg. Har en icke legitimerad lärare haft ansvar för undervisningen ska betyg sättas tillsammans med en legitimerad lärare. Kan lärarna inte enas om ett betyg ska den legitimerade läraren besluta om betyget. Om den legitimerade läraren inte är behörig i det ämne som betygsättningen avser ska betyget i sista hand sättas av rektor.

För att vara mentor för provårslärare ska det krävas legitimation. Det bör även krävas legitimation för att handleda lärarstudenter.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen instämmer i att betyg endast ska få sättas av legitimerade lärare och att lärare som genomför provåret inte självständigt får sätta betyg. Utredningens benämningar ”behörig lärare” och ”legitimerad lärare” är dock inte helt klara och bör förtydligas. ”Behörig” i förhållande till ”legitimerad” svårtolkade och nomenklaturen bör om möjligt ändras.

Återkallande av legitimation

Utredningens förslag:

En lärarlegitimation ska kunna återkallas om läraren genom grov oskicklighet eller på annat sätt visat sig uppenbart olämplig att utöva yrket eller om läraren p.g.a. sjukdom eller liknande omständigheter inte kan utöva yrket tillfredställande.

En särskild nämnd vid Skolverket – Lärarnas ansvarsnämnd – ska pröva frågor om återkallelse av legitimation. Ordföranden i nämnden ska ha domarerfarenhet medan övriga ledamöter ska ha särskilda sakkunskaper om skolverksamhet och lärarens uppdrag.

Myndigheten för skolinspektion ska ta emot och utreda anmälningar mot lärare. Skolinspektionen ska kunna framföra kritik mot läraren eller i allvariga fall begära att legitimation återkallas.

Den som fått sin legitimation återkallad ska kunna ansöka hos Lärarnas ansvarsnämnd om att på nytt beviljas legitimation om omständigheterna medger det.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen instämmer i utredningens förslag.

Särskilt kvalificerade lärare

Utredningens förslag:

Legitimerade lärare på alla nivåer inom skolsystemet ska efter fyra års väl vitsordad tjänstgöring kunna utnämnas till särskilt kvalificerad lärare. En sådan utnämning förutsätter att läraren

– har bedömts som särskilt skicklig i sitt yrke på grundval av att ha genomfört ett väl dokumenterat praktiskt pedagogiskt utvecklingsarbete av relevans för yrkesrollen eller

– har avlagt minst licentiatexamen eller motsvarande inom ett huvudområde som helt eller i huvudsak motsvarar ett under- visningsämne eller på annat sätt ryms inom begreppet utbildningsvetenskap.

Ansökan om utnämning till särskilt kvalificerad lärare prövas av Skolverket. Särskilt kvalificerad lärare ska vara en skyddad yrkesbenämning som endast får användas av den som utnämnts av Skolverket. Benämningen ska påföras legitimationsbeviset.

Skolhuvudmännen förväntas tillvarata den särskilda kompetens som dessa lärare besitter.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen är positiv till utredningens förslag som lyfter möjligheten till de två karriärvägarna för lärare som är skickliga i sin yrkesroll, den ena genom praktiskt pedagogiskt utvecklingsarbete som utgår från lärarens vardagliga arbete i skolan och den andra genom forskarstudier (licentiatexamen eller kurser med relevans för yrkesrollen med en omfattning om minst 120 högskolepoäng).

Förvaltningen instämmer i förslaget att uppgifter för särskilt kvalificerade lärare ej regleras, utan att skolhuvudmännen ansvarar för hur den särskilda kompetensen tas tillvara och att rektor avgör vilka uppgifter läraren ansvarar för.

Gymnasielektorer

Utredningens förslag:

En legitimerad lärare som är behörig att undervisa i ämnen med huvudsakligen teoretisk inriktning på gymnasieskolan och som avlagt doktorsexamen inom ett huvudområde som helt eller i huvudsak motsvarar ett sådant undervisningsämne ska efter ansökan kunna utnämnas till gymnasielektor.

Gymnasielektor är en skyddad yrkesbenämning som endast får användas av den som utnämns av Skolverket. Om en lärare utnämns till gymnasielektor ska det påföras legitimationsbeviset.

Skolhuvudmännen förväntas tillvarata den särskilda kompetens som gymnasielektorerna besitter.

Antalet lektorer har minskat från ca 1 500 1980 till drygt 300 2006. De finns nästan uteslutande i den kommunala gymnasieskolan. De tidigare statliga behörighetskraven på lektorer togs bort vid kommunaliseringen av skolan vilket medfört en sänkning av kraven från doktorsexamen till licentiatexamen. Det finns inte heller någon skillnad mellan lektorer och övriga lärare vad gäller innehållet i anställningen.

Det ska finnas två vägar att bli gymnasielektor. Dels kan man först utbilda sig till lärare och efter ett antal år disputerar man först och utbildar sig till lärare sedan. Utredningen föreslår att man enligt den första modellen ska kunna forska till 80 procent och undervisa till 20 procent. Detta innebär att det skulle ta fem år att disputerar. Läraren behåller hela sin lön och staten ersätter skolhuvudmannen med 75 procent av lönekostnaden. Den andra modellen med disputation först och lärarutbildning sedan ställer krav på flexibla vägar till lärarexamen för dessa personer.

Utredningen föreslår vidare att gymnasielektorer kan ha som särskild uppgift att ansvara för ämne och ämnesutveckling, ansvara för kvalitetsarbetet, ha ett övergripande ansvar för bedömning av elevernas projektarbete eller fungera som handledare för lärarstudenter och som mentorer för nyutbildade lärare. För att stärka sambandet gymnasieskola/högskola bör det vara möjligt att kombinera anställning inom både gymnasieskolan och högskolan.

Förvaltningens synpunkter

Utbildningsförvaltningen instämmer i utredningens förslag om gymnasielektorer och att det ska vara fråga om disputerade personer med lärarexamen och legitimation. Utredningen skriver att skolhuvudmännen förväntas tillvarata den särskilda kompetens som gymnasielektorerna besitter och föreslår en skrivning i skollagen att skolhuvudmannen ska sträva efter att anställa lärare som har forskningsutbildning. Förvaltningen anser att det är bra. Förvaltningen vill dock framhålla att utredningen handlar om en utbildningsnivå, behörighet som lektor, vilket staten utfärdar och inte om tjänster som skolhuvudmannen ansvarar för.

Lärare med utländsk behörighet

Utredningens förslag:

Lärare som är behörig att utöva läraryrket i såväl ett EU/EES-land som tredje land ska ha rätt att få sina utländska kvalifikationer erkända i Sverige. Kravet på provår för behörighet medför att även denna grupp lärare under vissa förutsättningar måste ges möjlighet att genomgå provår.

Högskoleverket ska fortsätta att vara s.k. ingångsmyndighet för personer med utländsk lärarbehörighet. Skolverket ska utfärda legitimation även för lärare med utländsk behörighet. Regleringen av ansvarsfördelningen mellan de två myndigheterna går utöver utredningens uppdrag och kräver fortsatt analys och beredning i särskild ordning.

Införlivandet av direktiv 2005/36/EG om erkännande av yrkeskvalifikationer måste ses över för läraryrket och anpassas till de nya behörighetskraven.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen instämmer i förslaget att en myndighet utfärdar legitimation för alla lärare.

Tydligare och skärpta behörighetsregler

Utredningen föreslår att det införs betydligt mer preciserade krav på vilken utbildning som ska krävas för att en lärare ska få undervisa i olika skolformer, årskurser och ämnen. Den enskilde lärarens behörighet ska framgå av hans eller hennes legitimationsbevis. Aktuell behörighet ska fastställas av Skolverket och inte som idag vara föremål för lokal tolkning.

Förskoleklassen och grundskolan

Utredningens förslag:

Det ska finnas behörighetsregler för förskoleklass och årskurserna 1–3, årskurserna 4–6 samt årskurserna 7–9.

För att undervisa i förskoleklass och årskurserna 1–3 samt i årskurserna 4–6 ska krävas lärarexamen med inriktning mot respektive årskurser. En lärare som får undervisa i förskoleklass och årskurserna 1–3 och som har 30 högskolepoäng i ett ämne ska få undervisa i det ämnet även i årskurserna 4–6.

För att undervisa i årskurserna 7–9 ska krävas att läraren (grundskoleadjunkt) har en lärarexamen med 90 högskolepoäng i ett undervisningsämne och 60 högskolepoäng i övriga undervisningsämnen. I undervisningsämnena svenska och samhällskunskap ska liksom hittills alltid krävas 90 högskolepoäng vardera. En lärare som får undervisa i årskurserna 4–6 och som har 60 högskolepoäng i annat ämne än svenska och samhällskunskap ska få undervisa i det ämnet även i årskurserna 7–9.

Lärarexamen för undervisning i bild, hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa, musik, slöjd samt moderna språk ska ge behörighet att undervisa i grundskolans samtliga årskurser.

För att undervisa som speciallärare i grundskolan ska krävas lärarexamen för respektive årskurs samt speciallärarexamen. Den som är behörig speciallärare i förskoleklass samt årskurserna 1–3 ska dessutom vara behörig speciallärare i årskurserna 4–6. Den som är behörig speciallärare i årskurserna 4–6 ska dessutom vara behörig speciallärare i årskurserna 7–9.

För att undervisa i ämnet modersmål ska krävas lärarexamen och 90 högskolepoäng i det aktuella språket.

Utredningens förslag:

Förslaget innebär att förskollärare eller lärare med en examen inriktad enbart mot förskola och fritidshem i framtiden inte kommer att vara behöriga att undervisa i förskoleklassen. Utredningen föreslår en övergångsperiod om åtta år och att det under denna period bör finnas möjlighet för förskollärare i förskoleklass att utbilda sig för behörighet för förskoleklass och årskurs 1-3.

Utredningen föreslår tre grundläggande behörighetsnivåer för grundskolan och att det ska vara möjligt för lärare att överbrygga från en nivå till nästföljande nivå för lärare med fördjupade ämneskunskaper genom behörighetsgivande utbildning. Motivet är att lärare dels ska kunna följa en grupp elever och bidra till en mjuk övergång mellan olika nivåer i skolan, dels att underlätta för skolorna att organisera sin verksamhet. Grundskoleadjunkter bör kunna undervisa i flera ämnen, så att eleverna inte heller i de högre årskurserna i grundskolan behöver undervisas av alltför många lärare. Det är även så att utredningen om en ny lärarutbildning ska bl.a. ge förslag till hur utbildningen för lärare i tre ämnen i årskurs 7-9 kan utformas för att ge behörighet för ämnesundervisning i årskurs 4-6.

Behörigheten som speciallärare bestäms av lärarens grundläggande examen. Samtidigt tycker utredningen att det är viktigt att huvudmannen med utgångspunkt i behörighetskraven ser till att elevernas behov och använder den speciallärare som är lämpligast. Beroende på elevernas stödbehov bör det vara möjligt att antingen använda en lärare med helhetsperspektiv eller en mer ämnesinriktad lärare.

Lärare med specialpedagogexamen (examen innan nya behörighetsregler gäller) ska vara behöriga som speciallärare även i framtiden. Behörigheten bestäms av deras grundläggande lärarexamen.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen är positiv till preciseringen av krav på utbildning och att lärarens behörighet framgår av legitimationen. Förvaltningen anser att förslaget om och motivet till överbrygning är viktigt. Det behövs en flexibilitet för att rektor ska kunna organisera sin verksamhet, den praktiska verkligheten ur elev- och medarbetarperspektiv och för effektiv resursanvändning.

Det är i grunden viktigt att behörighet som speciallärare bestäms av lärarens grundläggande examen. Beroende på elevernas stödbehov bör det vara möjligt att som utredningen föreslår att antingen använda en lärare med helhetsperspektiv eller en mer ämnesinriktad lärare. Det bör därför även vara möjligt för en speciallärare med grundläggande examen för förskoleklass och årskurs 1-3 att utifrån behov undervisa elever i årskurs 6-9.

De lärare som har specialpedagogexamen med en grundläggande lärarexamen som fritidspedagog eller ämne som bild m.m. kan bli svårplacerade.

Skärpta behörighetsregler avseende 7-9-lärare leder till att skolor och huvudmän kan tvingas inrätta betydligt fler deltidsanställningar. Särskilt gäller detta små kommuner. Detta bör utredas närmare, även ur ett arbetsrättsligt perspektiv. Skärpta behörighetskrav och därmed mindre flexibilitet kan komma att begränsa möjligheterna att lägga elevernas och lärarnas scheman. Det kan också innebära att lärare måste tjänstgöra på flera skolor.

Utredningen bedömer att lärarutbildningen av 7 – 9-lärare inte behöver förlängas trots de skärpta kraven. Förvaltningen bedömer att detta skulle begränsa möjligheterna att bli treämnslärare.

Den obligatoriska särskolan

Utredningens förslag:

För att få undervisa i den obligatoriska särskolan ska krävas en speciallärarexamen. Därutöver ska även krävas utbildning som

- grundskollärare F–3 för att få undervisa i grundsärskolans årskurs 1–6,
- grundskollärare 4–6 för att få undervisa i grundsärskolans årskurs 7–10,
- förskollärare för att få undervisa i träningskolans samtliga årskurser,

En grundskoleadjunkt med relevanta ämneskunskaper samt speciallärarexamen ska vara behörig att undervisa i

- ämnena bild, hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa, musik samt slöjd i grundsärskolans samtliga årskurser,
- delar av ämnesområdena estetisk verksamhet, motorik och vardagsaktiviteter i träningskolans samtliga årskurser.

För att undervisa i ämnet modersmål ska samma krav gälla som föreslås för grundskolan.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen instämmer i huvudsak men anser att både grundskollärare F-3 och 4-6 bör få undervisa i grundsärskolans årskurs 7-10 då elever mottagna i särskolan även högre upp i åldrarna ofta har behov av grundläggande läs-, skriv- och matematikinläring. Förvaltningen anser även att lärare på högre stadier inom den obligatoriska särskolan bör få undervisa inom lägre stadier där.

Förvaltningen anser inte att behörighet att undervisa i träningskolan ska begränsas till förskollärare av flera skäl. Dels är det idag redan brist på förskollärare i förskolan, dels behöver även dessa elever lärare som har kunskap om den åldersgrupp man ska undervisa.

Förvaltningen anser inte att en grundskoleadjunkt med relevanta ämneskunskaper måste ha speciallärarexamen för att undervisa i ämnena bild, hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa, musik och slöjd i grundsärskolan liksom i delar av estetisk verksamhet, motorik och vardagsaktiviteter i träningskola. Utgångspunkt för förvaltningen är vikten av inkludering så långt det är möjligt och i dessa ämnen finns större möjlighet till detta. Däremot kräver det ett bra samarbete med speciallärarna i särskolan.

Förvaltningen förutsätter att kravet på speciallärarexamen inte omfattar lärare som undervisar grundsärskolelever som är integrerade i grundskolan .

Gymnasieskolan

Utredningens förslag:

För att undervisa i ämnen med i huvudsak teoretisk inriktning ska det krävas en lärarexamen (gymnasieadjunkt) med 120 högskolepoäng i ett undervisningsämne samt 90 högskolepoäng i övriga undervisningsämnen. I svenska och samhällskunskap ska det krävas 120 högskolepoäng vardera. Förslaget innebär att kravet på ämneskunskaper (med undantag av svenska och samhällskunskap) ökar med 30 poäng.

För att undervisa i ett yrkesinriktat ämne ska läraren ha en yrkeslärarexamen. En sådan examen ska kunna avläggas efter en yrkesutbildning på kvalificerad nivå, omfattande yrkeserfarenhet samt en kortare lärarutbildning. Utformningen av en ny yrkeslärarutbildning ligger i en annan utredning med direktiv att utforma en yrkeslärarutbildning omfattande ett år.

För att undervisa på gymnasieskolans individuella program ska krävas antingen en lärarexamen för gymnasieskolan eller behörighet som grundskoleadjunkt.

För att undervisa som speciallärare i gymnasieskolan ska krävas speciallärarexamen samt examen som grundskoleadjunkt, gymnasieadjunkt eller yrkeslärare.

För att undervisa i ämnet modersmål ska samma krav gälla som för grundskolan, dvs 90 poäng i det aktuella språket.

Enligt gällande lagstiftning är det möjligt att lägga undervisning inom gymnasieskolan i karaktärsämnen med en yrkesinriktad eller estetisk profil på entreprenad. För undervisningen ska användas lärare med kompetens för den undervisning de ska bedriva, d.v.s. det finns inga krav på lärarutbildning här. Utredningen föreslår att samma krav på utbildade lärare ska ställas även vid en entreprenad.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen instämmer i utredningens förslag avseende gymnasieadjunkter. Utredningen gör bedömningen att de höjda kraven inte kommer att påverka lärarutbildningens längd. Förvaltningen bedömer dock att en treämneshögre utbildning för gymnasieadjunkter kommer att bli längre.

Förvaltningen instämmer även i förslaget avseende yrkeslärarexamen. Med detta förslag till en kortare yrkeslärarutbildning kommer den mycket angelägna rekryteringen till yrkeslärarutbildning förhoppningsvis att underlättas.

Förvaltningen instämmer även i förslagen avseende speciallärare i gymnasieskolan samt modersmåls lärare.

När det gäller entreprenader, vilket ofta kan gälla specifika delar av en yrkesutbildning där sakkompetensen inom ett yrkesområde endast återfinns hos ett företags anställda och inte hos skolans egna yrkeslärare, är förvaltningen mer tveksam till utredningens förslag. Utredningen skriver att för mycket specifika yrkeskurser kan det med hjälp av undantagsregeln (se nedan) vara nödvändigt att tillfälligt anställa personer med spetskompetens inom något smalt område. Förvaltningen menar att denna möjlighet att mer generöst kunna tillämpa undantagsregeln även

bör finnas inom ramen för entreprenader där ju aktuell personal inte är anställd av skolan.

Gymnasiesärskolan

Utredningens förslag:

För att få undervisa i gymnasiesärskolan ska krävas en speciallärarexamen. Därutöver ska även krävas en utbildning som

- grundskollärare 4–6 för att undervisa i gymnasiesärskolans ämnen med i huvudsak teoretisk inriktning på nationella och specialutformade program samt i yrkesträning inom ramen för ett individuellt program,
- yrkeslärare för att undervisa i yrkesämnen på nationella och specialutformade program samt i yrkesträning inom ramen för ett individuellt program,
- förskollärare för att undervisa i gymnasiesärskolans verksamhetsträning på individuella program.

För att undervisa i ämnet modersmål ska samma krav gälla som för grundskolan.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen anser att nivån för att få undervisa i gymnasiesärskolans ämnen med i huvudsak teoretisk inriktning på nationella och specialutformade program bör lägst ligga på nivån 7 -9, dvs grundskoleadjunkter. Detta gäller även behörigheten för att få undervisa inom gymnasiesärskolans verksamhetsträning på individuella program. Även dessa elever behöver lärare som har kunskap om den åldersgrupp man ska undervisa.

När det gäller kravet på speciallärarutbildning anges i samband med utredningens förslag om undantagsregler att det ska vara möjligt att göra undantag från det generella kravet inom särskolan. Förvaltningen instämmer i detta.

Vuxenutbildningen

Utredningens förslag:

För att undervisa inom vuxenutbildningen ska samma krav gälla som för motsvarande skolformer i ungdomsutbildningen.

Undervisning i svenska för invandrare (sfi) ska kräva behörighet i svenska som andraspråk eller motsvarande ämne.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen instämmer i utredningens förslag.

Undantagsregler

Utredningens förslag:

Om det saknas behöriga lärare eller föreligger synnerliga skäl med hänsyn till eleverna får annan lämplig person användas för att undervisa under högst ett år. I första hand ska då en person användas som har utbildning motsvarande vad som krävs för behörighet. Kravet på synnerliga skäl innebär en skärpning i förhållande till nuvarande regler.

Styrelsen för skolan ska fatta beslut om undantag som inte är kortvariga.

Regeringen bör ge Skolverket i uppdrag att i samband med den årliga uppföljningen av personalen i skolan ta reda på i vilken omfattning undantagsregeln används.

För att en undantagssituation ska föreligga ska det antingen saknas behöriga lärare eller föreligga synnerliga skäl för att inte använda en behörig lärare. Det kan t ex. handla om att den behöriga läraren har personliga problem som gör denna olämplig att undervisa. Synnerliga skäl är en skärpning av den nuvarande lagstiftningens särskilda skäl. En orsak till den föreslagna skärpningen är att den nuvarande formuleringen använts för att undvika att anställa behöriga lärare trots att det inte föreligger särskilda skäl. Skärpningen medför att det kommer att krävas undantagsbeslut av styrelsen för skolan även för redan anställda lärare som ska undervisa utanför de årskurser eller ämnen där de har behörighet. När det gäller vikariat upp till en månad anser utredningen att det inte är rimligt att styrelsen för utbildningen ska ta beslut, dessa beslut måste fattas omgående för att den vardagliga verksamheten ska fungera.

En lärare som inte är behörig får under högst ett år i sänder bedriva undervisning.

Undantag från den allmänna regeln medges inte för speciallärare i grund- och gymnasieskolan, de måste ha speciallärarutbildning. När det gäller särskolan och specialskolan däremot ska det vara möjligt att göra undantag från det generella kravet på speciallärarutbildning. När speciallärare här saknas ska det vara möjligt att i andra hand använda en person med den grundutbildning som krävs för behörighet.

Förvaltningens synpunkter

Med de undantag utredningen medger för korttidsanställning samt kravet på speciallärarutbildning inom sär- och specialskolan anser förvaltningen att den skärpning utredningen föreslår i syfte att tillförsäkra eleverna behöriga lärare i huvudsak är rimlig. Förvaltningen anser dock att utredningens förslag om möjlighet till en månads vikariat utan undantagsbeslut av styrelsen för skolan bör förlängas till en termin. I en storstadskommun blir annars den administrativa hanteringen av undantagsbesluten orimligt omfattande.

Redan verksamma lärare

Utredningens förslag:

Avseende redan utbildade lärare föreslår utredningen att examinerade lärare som efter den 1 januari 2000 har tjänstgjort under motsvarande två år på heltid ska undantas från kravet på provår för att erhålla legitimation. Tjänstgöringen ska avse de årskurser och ämnen legitimationen avser. Examinerade lärare som inte uppfyller detta krav ska genomföra ett provår för att erhålla legitimation.

När det gäller de tidigare utbildade verksamma lärarna ska huvudprincipen vara att de behåller den behörighet att undervisa som de fick när de tog sin examen. Skolverket ska fastställa lärarens behörighet utifrån inriktningen på lärarens examen.

När det gäller de tillsvidareanställda lärare som saknar lärarexamen, drygt 15 000, föreslår utredningen att dessa inte kan legitimeras. Det gäller även ca 4 600 förskollärare i förskoleklassen. Istället ska dessa under en övergångsperiod om åtta år erbjudas möjligheten att genom kompletterande studier avlägga lämplig lärarexamen. Under denna period behåller de sin nuvarande behörighet. Utredningen beräknar en årlig kostnad om 57 mnkr för detta.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen tillstyrker utredningens förslag i denna del men menar att det finns ett utbildningsbehov även för gruppen examinerade lärare som utredningen inte tar upp. När man enligt utredningens förslag går från en ordning där skolagens nuvarande skrivning om att en lärare ska ha utbildning för den undervisning han eller hon huvudsakligen ska bedriva till en ordning med preciserade behörighetskrav för varje ämne läraren undervisar i framgår inte tydligt de närmare konsekvenserna av detta. De tidigare examinerade lärare som idag med stöd av nuvarande reglering undervisar i ämnen de nu inte längre kommer att vara behöriga att undervisa i har även de ett utbildningsbehov. Förvaltningen anser att kompletteringskostnaderna även för dessa lärare måste beräknas och bestridas.

Förskolan

Förvaltningen anser att grundprincipen med legitimation för förskollärare är positiv. Förskollärare blir behandlad som övriga lärargrupper. Uppdraget blir tydligare.

Förvaltningen instämmer i att samma principer som gäller för andra lärargrupper gäller även förskollärare avseende återkallande, överklagande, provår etc.

Förslaget om särskilt kvalificerade förskollärare förutsätter att lärarutbildningen berättigar till licentiatstudier.

Fritidspedagog

I utredningen framkommer inte om personal i skolbarnsomsorgen med pedagogisk högskoleutbildning (fritidspedagog) omfattas utredningens förslag.

Ekonomiska och verksamhetsmässiga konsekvenser

Utredningens förslag:

Utredningen beräknar utbildningskostnaderna för ca 4 600 förskollärare som enligt utredningens förslag inte längre blir behöriga att undervisa i förskoleklassen till 16 mnkr per år under 8 år .
Totalt ca 130 mnkr.

Utbildningskostnaderna för de ca 15 300 personer som är tillsvidare anställda utan lärarexamen beräknas till 41 mnkr per år under 8 år. Totalt ca 330 mnkr.

För varje provårsplats föreslår utredningen att staten lämnar ersättning till skolhuvudmannen under 10 månader samt en schabloniserad ersättning motsvarande 10 procent av månadslönen för den nye läraren och 5 procent för mentorn. Kostnaden för beräknade 8 500 per år beräknas till 407 mnkr per år.

Utredningen antar att 2 000 särskilt kvalificerade lärare och förskollärare går licentiatutbildning under 10 år. Kostnaderna beräknas till 214 mnkr per år. Skolhuvudmannens kostnader beräknas till 29 mnkr per år.

Utredningen beräknar att 600 doktorer ska utbildas under en femtonårsperiod. Kostanden för detta beräknas till 86 mnkr per år. Kostnaden för skolhuvudmannen beräknas till 12 mnkr per år.

Skolverkets administrativa kostnader för att hantera legitimationssystemet beräknas till 18 mnkr.

Utredningen beräknar en sammanlagd kostnad för staten om 782 mnkr per år under de åtta första åren.

Utredningen anser att skolhuvudmännens kostnader för de nya behörighetsreglerna är svåra att beräkna men att de förväntas bli av begränsad omfattning. Utredningen anger skolhuvudmännens kostnader för särskilt kvalificerade lärare och gymnasielektorer till sammanlagt 41 mnkr per år.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen har tidigare anfört att utredningen inte beräknat några utbildningskostnader för redan yrkesverksamma lärare med lärarexamen vilka nu är behöriga att undervisa/sätta betyg, men som enligt utredningens förslag inte blir behöriga. Förvaltningen bedömer att det rör sig om ett relativt stort antal lärare och att den fortsatta beredningen måste utreda detta och att statliga resurser avsätts för dessa lärares kompletteringsutbildning.

Förvaltningen instämmer i att skolhuvudmännens kostnader för de nya behörighetsreglerna är svåra att beräkna. Detta måste göras i det fortsatta beredningsarbetet.

Förvaltningen menar avslutningsvis att det är angeläget att de övergångsregler som ska gälla för redan verksamma lärare utgår ifrån en sammanvägning av kvalitetskrav på undervisningen och de verksamhetsmässiga konsekvenser som förslaget kan antas föra med sig.

Bilaga:

Legitimation och skärpta behörighetsregler (sammanfattning)